

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертаційну роботу Ратнікова Дмитра Геннадійовича
«Інтегративна діагностика економічної спроможності підприємств у
мультипроектному середовищі будівельного девелопменту», подану на
здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю
08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної
діяльності)

1. Актуальність обраної теми, її зв'язок із напрямками наукових досліджень

Сучасне будівельне підприємство функціонує в середовищі, де результативність окремого проекту дедалі менше може бути пояснена лише обсягом наявних ресурсів або досягнутими фінансовими показниками. На спроможність підприємства виконати договірні зобов'язання, підтримувати одночасне ведення кількох проектів і зберігати керованість впливають взаємопов'язані фінансові, виробничі, кадрові, організаційні та логістичні чинники. Така системна залежність особливо виразна в будівельному девелопменті, якому притаманні тривалі інвестиційні цикли, значні капітальні потреби, багатосуб'єктність і нерівномірність ресурсних потоків.

Актуальність обраної теми істотно посилюється поточними завданнями відновлення житлового фонду та інфраструктури України. Розгортання масштабних програм відбудови вимагає достовірних підходів до оцінювання здатності підприємств бути виконавцями складних проектів, а також інструментів, які враховують технологічні зміни, зокрема поширення індустріальних і префабрикованих рішень. Відсутність комплексного діагностичного бачення може призвести до управлінських висновків, що не враховують взаємозалежність проектних портфелів, обмеженість кадрів, фінансування та постачання.

У цьому контексті наукове завдання, пов'язане з інтегративним оцінюванням економічної спроможності підприємств у мультипроектному середовищі, є своєчасним і практично значущим. Тематика кореспондує з проблемами аналітичного забезпечення девелоперського управління, координації учасників проектів і вибору стратегічних альтернатив.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Зміст дисертації характеризується послідовністю дослідницької логіки: теоретичне осмислення економічної спроможності будівельного підприємства пов'язане з аналізом галузевих обмежень і європейських моделей житлової політики; далі розкриваються підходи до формалізації невизначеності та багатокритеріального вибору, після чого пропонуються інтегровані моделі та сценарне оцінювання стійкості їхніх результатів. Така композиція дає змогу розглядати результати кожного розділу як елемент єдиного дослідницького

процесу, що спрямоване на розвиток теорії економіки підприємства та методичного апарату обґрунтування управлінських рішень, та відповідає спеціальності 08.00.04.

Методичний інструментарій включає системний і порівняльний аналіз, нечітко-логічне моделювання, метод аналізу ієрархій, багатокритеріальні методи TOPSIS і PROMETHEE та імітаційне моделювання методом Монте-Карло. Їх поєднання є концептуально вмотивованим: нечіткі моделі дають змогу агрегувати показники різної природи, АНР структурує систему пріоритетів, TOPSIS і PROMETHEE підтримують порівняння альтернатив, а сценарне моделювання дає змогу досліджувати чутливість оцінок до змін вхідних параметрів.

Обґрунтованість результатів посилюють структуризація економічної спроможності за п'ятьма функціональними блоками, розроблення первинних індикаторів та багаторівневих нечітких систем, а також зіставлення рейтингових результатів, отриманих різними методами. Позитивно оцінюється прагнення автора перейти від представлення одного інтегрального значення до дослідження розподілу оцінок і варіативності стратегічних позицій. Водночас надійність висновків у багатокритеріальних моделях залежить від прозорості формування експертної групи, обґрунтованості припущень щодо розподілів і репрезентативності вхідних даних; це визначає низку питань, винесених у зауваження.

3. Наукова новизна одержаних результатів

Науковий результат дисертації полягає в розробленні теоретико-методологічного підходу до інтегрованого оцінювання економічної спроможності будівельних підприємств і використанні його як основи для підтримки стратегічного вибору в умовах невизначеності. Основна концептуальна цінність роботи полягає у переході від розгляду окремих характеристик підприємства до взаємопов'язаної діагностики його фінансово-економічної, операційно-виробничої, управлінської, кадрової та логістично-організаційної спроможності.

До результатів, що мають наукову новизну, належать: сформований інтегративний методичний підхід, у якому поєднано нечітко-логічне агрегування, визначення ваг критеріїв, ранжування стратегічних альтернатив та сценарну перевірку надійності рішень; структурно-функціональна модель економічної спроможності; підхід до перевірки стійкості стратегічного ранжування за варіювання параметрів; прикладна модель діагностики готовності підприємств до участі у програмах відновлення житлового фонду та впровадження префабрикованих рішень.

Наукового інтересу заслуговує запропонований інтегральний показник економічної спроможності ECS як засіб стратегічного позиціонування підприємства. Його методична роль полягає не лише в одержанні узагальненої оцінки, а й у формуванні основи для зіставлення функціональних профілів та пошуку обмежень, які не завжди можна виявити за аналізу фінансових результатів окремо. Важливо, що автор розглядає сценарне моделювання як засіб оцінювання надійності висновків, а не лише як додатковий розрахунковий етап.

Подальшого розвитку в роботі набувають положення економіки підприємства щодо змісту категорії «економічна спроможність», концептуальні засади розмежування нечіткості якісних суджень і стохастичної варіативності кількісних параметрів, а також уявлення про вплив індустріалізації та префабрикації на вимоги до ресурсів, компетентностей і координації будівельних підприємств. У сукупності ці положення формують послідовний науковий внесок у розвиток діагностичного забезпечення управління підприємствами будівельного девелопменту.

4. Теоретичне та практичне значення дисертаційної роботи

Теоретичне значення дослідження вбачається в поглибленні уявлень про економічну спроможність підприємства як інтегровану здатність підтримувати функціональну узгодженість ресурсів і процесів, адаптуватися до мінливих умов та реалізовувати стратегічні завдання. Робота доповнює науковий інструментарій економіки підприємства методичними рішеннями щодо поєднання нечіткої оцінки, експертного зважування критеріїв, багатокритеріального ранжування й аналізу невизначеності.

Практична цінність результатів полягає в можливості використовувати запропоновані моделі для діагностування сильних і слабких сторін будівельного підприємства, формування його профілю спроможності та зіставлення стратегічних альтернатив. У дисертації зазначено впровадження результатів у практичну діяльність ТОВ «Архітектурно-будівельні новації», ТОВ БФ «Альфа-Сервіс», Інституту місцевого розвитку, у науково-експертній діяльності Академії будівництва України та в освітньому процесі КНУБА. Наведені довідки і конкретизація дисциплін, у межах яких використано розробки, підтверджують практичну спрямованість дослідження.

5. Повнота викладу наукових результатів та апробація

Дисертаційна робота вирізняється логічною завершеністю, чіткою структурою та узгодженістю внутрішньої побудови. Результати дисертації опубліковано у 49 наукових працях: одноосібній монографії та двох розділах у колективних монографіях, 31 статті у наукових періодичних виданнях і 15 публікаціях апробаційного характеру. Серед статей наведено 4 публікації у виданнях, індексованих у Scopus і Web of Science Core Collection, 19 у фахових виданнях України та 8 в періодичних виданнях інших держав. Основні положення дослідження апробовано на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, форумах та наукових семінарах.

За тематикою перелік праць охоплює ключові напрями дисертації: теоретичне трактування економічної спроможності, розроблення системи індикаторів, застосування нечіткої логіки й багатокритеріальних методів, аналіз невизначеності та сценарне оцінювання.

Виклад матеріалу здійснено послідовно, аргументовано і стилістично виважено. Здобувач дотримався академічної логіки наукової роботи, що поєднує аналітичну глибину з чіткістю структурування положень. Таблиці, рисунки та схеми органічно інтегровані у зміст та виконують не описову, а пояснювальну інтерпретаційну функцію, поглиблюючи розуміння наукових результатів.

Реферат підготовлено відповідно до встановлених вимог щодо структури та змістового наповнення; він точно відтворює сутність проведеного дослідження, коректно відображає наукову новизну та практичне значення одержаних результатів.

6. Дотримання вимог академічної доброчесності

За результатами вивчення дисертації, наукових праць здобувача та матеріалів апробації порушень принципів академічної доброчесності не встановлено. Повний текст дисертації перевірено за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism; загальний коефіцієнт текстової подібності становить 1, 27 %. Такий показник узгоджується з високим рівнем оригінальності роботи. Виявлені текстові збіги стосуються переважно усталеної термінології, визначень і типових формулювань.

У дисертації належно оформлено посилання на використані джерела, дотримано вимог до цитування та розмежовано власні наукові положення і результати інших авторів. Ознак академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації даних і результатів дослідження не виявлено. Відомості про особистий внесок здобувача у співавторських працях наведено чітко, що дає змогу розмежувати індивідуальні та спільні результати. У дисертації міститься заява про самостійність виконання дослідження та наведено положення про належне посилання на ідеї, результати й тексти інших авторів. Також окреслено особистий внесок здобувача в публікаціях, підготовлених у співавторстві.

Послідовність викладу, аргументованість положень і методологічна узгодженість роботи свідчать про належну академічну культуру дослідження та відповідність його змісту заявленим результатам. Дисертація має ознаки самостійно виконаної, авторської наукової праці, що відповідає загальновизнаним стандартам академічної доброчесності.

7. Дискусійні положення та зауваження

Позитивно оцінюючи актуальність, цілісність і прикладну спрямованість дисертаційної роботи, вважаю за доцільне звернути увагу на окремі положення, які можуть стати предметом наукової дискусії та уточнення під час захисту.

1. У підрозділі 1.1 (с. 43–65) економічну спроможність розглянуто в широкому зв'язку з потенціалом, ефективністю, конкурентоспроможністю та здатністю підприємства до адаптації. Така широта понятійного поля є продуктивною для побудови системної моделі, однак ускладнює встановлення меж авторської категорії. Доцільно було б чіткіше окреслити, які саме ознаки відрізняють економічну спроможність від ресурсного потенціалу й економічної стійкості, а також пояснити, чи розглядаються названі категорії як передумови, складові або наслідки спроможності. Це посилює операціоналізацію поняття та його зіставність із категоріями суміжних досліджень.

2. У підрозділі 2.2 (с. 130–147) узагальнено досвід розвитку державної житлової політики у країнах Західної Європи. Порівняльний матеріал має значну цінність, проте критерії добору країн і параметри зіставлення моделей у тексті

могли б бути виокремлені системніше. Для належного перенесення висновків на українські умови важливо розмежувати інституційні, фінансові та ринкові передумови кожної моделі й показати, які з них є адаптованими до українського контексту, а які потребують зміни з огляду на структуру житлового фонду, спроможність місцевих бюджетів та особливості залучення приватних девелоперів.

3. У розділі 3 (с. 166–249) обґрунтовано формалізацію невизначеності через нечітке представлення якісних суджень і стохастичну мінливість параметрів. Такий поділ є методологічно важливим для всієї подальшої моделі. Водночас у дослідженні варто було б послідовніше відмежувати ці типи невизначеності від неповноти даних, похибки вимірювання та структурної невизначеності, оскільки для них можуть бути потрібні різні процедури моделювання. Це питання має особливе значення для інтерпретації результатів Монте-Карло та для визначення того, які саме джерела варіативності фактично відображає імітація.

4. У підрозділі 4.1 (с. 253–309), зокрема під час конструювання нечітко-логічних блоків, автор визначає лінгвістичні терми, межі їх належності та правила виведення для кількісних і якісних параметрів. Для відтворюваності моделі доцільно докладніше пояснити процедуру встановлення меж термів, походження експертних суджень, правила формування бази IF–THEN і критерії, за якими визначено достатність її покриття. Додаткове порівняння результатів за альтернативних конфігурацій функцій належності могло б показати, наскільки інтегральний ECS є стійким саме до модельних рішень, закладених на етапі фазифікації.

5. У підрозділі 4.2 (с. 310–326) застосовано метод аналізу ієрархій для визначення ваг інтегральних індексів. Перевірка узгодженості матриці попарних порівнянь є необхідною умовою коректності розрахунку, однак вона не тотожна репрезентативності експертної групи або узгодженості позицій між різними експертами. У цьому зв'язку бажано було б конкретизувати професійні критерії добору експертів, їх кількість, процедуру агрегування індивідуальних суджень і результати оцінювання міжекспертної узгодженості. Така інформація дала б змогу чіткіше оцінити зовнішню валідність вагових пріоритетів.

6. У підрозділі 4.3 (с. 327–366) альтернативи розвитку порівнюються за допомогою TOPSIS і PROMETHEE. Для інтерпретації результатів важливо докладніше пов'язати кожну альтернативу зі змістом конкретної стратегії, часовим горизонтом, ресурсними обмеженнями та умовами її реалізації в мультипроектному портфелі. Також доцільно було б предметно пояснити наслідки можливих розбіжностей між рейтингами двох методів: за яких умов такі розбіжності означають методичну чутливість, а за яких — реальну близькість альтернатив за критеріями оцінювання.

7. У розділі 5 (с. 370–466) результати сценарного моделювання подано, зокрема, для 100 ітерацій; варіацію параметрів задають у відносно вузьких межах, зокрема $\pm 20\%$ для ваг АНР та $\pm 15\%$ для окремих оцінок альтернатив. Така постановка надає корисну первинну перевірку стійкості, проте потребує пояснення щодо вибору кількості прогонів і меж варіювання. Для обґрунтування точності

перцентильних характеристик, довірчих інтервалів і ймовірності збереження рейтингу варто було б зіставити результати для більшої кількості ітерацій або показати збіжність ключових статистик зі зростанням обсягу симуляції. Це допомогло б відокремити власне стабільність моделі від впливу обсягу симуляційної вибірки.

8. У підрозділах 5.1–5.3 (с. 370–466) для стохастичних параметрів імітації використовуються задані правила варіювання, але інтерпретація практичної ймовірності сценаріїв залежить від форми та параметрів прийнятих розподілів. Було б доцільно чіткіше обґрунтувати, на яких емпіричних даних або експертних підставах визначено відповідні межі й розподіли, а також обговорити вплив альтернативних припущень на основні висновки. Це дало б читачеві змогу відрізнити прогностну ймовірнісну інтерпретацію від умовного сценарного тестування моделі.

Висловлені міркування мають дискусійний характер і спрямовані на уточнення процедур верифікації та інтерпретації авторських результатів. Вони не нівелюють загальної наукової цінності дисертації, але можуть бути корисними для подальшого розвитку запропонованого інструментарію.

Загальна оцінка дисертаційної роботи

Дисертаційна робота Ратнікова Дмитра Геннадійовича є самостійним завершеним дослідженням, спрямованим на розв'язання актуальної науково-прикладної проблеми теоретико-методологічного забезпечення інтегративної діагностики економічної спроможності будівельних підприємств та обґрунтування стратегічних рішень у мультипроектному середовищі за умов невизначеності. Робота має послідовну структуру, містить результати, що характеризуються науковою новизною, теоретичним значенням і практичною спрямованістю; наведені матеріали засвідчують апробацію та впровадження окремих результатів.

За тематикою і змістом дослідження відповідає спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). За результатами розгляду рукопису дисертація за основними науковими та кваліфікаційними характеристиками відповідає вимогам пунктів 6–9 Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197 (зі змінами), а її автор може претендувати на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04.

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансів, банківської та страхової справи
ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом

Г. О. Кришталь